

FAKULTNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA OLMOUC, HÁLKOVA 4

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Divadla malých forem v Olomouci

od 50. let 20. století po současnost

Olomouc, červen 2013

Jakub MACHALKA

Obsah

1	50. a 60. léta	5
1.1	Štafeta	5
1.1.1	Rudolf Pogoda (1922-1991)	5
1.2	HEJ RUP	6
1.3	Amatérské studio Divadla Oldřicha Stibora	6
1.3.1	Oldřich Stibor	7
1.4	SKUMAFKA	8
2	70. a 80. léta	8
2.1	Angažované divadlo	8
2.2	Divadlo Bernardýn	9
2.3	Divadlo za zrcadlem I a II	9
3	90. Léta až současnost	9
3.1	Divadlo hudby	9
3.2	Divadlo na cucky	10
3.2.1	Fernando Krapp mi napsal tenhle dopis	10
3.2.2	Mme Bovary	11
3.2.3	Červená Karkulka	11
3.3	Divadlo Tramtárie	12

Abstrakt

Ve své závěrečné práci chci seznámit s rozvojem olomouckého divadla od poloviny minulého století po současnost. V mé práci se dočtete o konkrétních divadlech, jejich historii, zdarech a úspěších a o dvou významných osobnostech českého divadla, o Rudolfu Pogodovi a Oldřichu Stiborovi.

Abstract

In my final work I want to introduce you into development of the Olomouc theatre since the middle of the last century to the present. In my work you can read about specific theatres, their successes and achievements, and about two notabilities of the Czech theatre, about Rudolf Pogoda and Oldřich Stibor.

ÚVOD

Toto téma jsem si vybral z jednoho důvodu. Mám strašně rád divadlo. Často tam chodím, častěji hraji. Raději mám spíše menší, alternativní nebo autorská divadla, než divadlo Moravské. Je to osobnější a často i zajímavější, alespoň tedy pro mě. Když jsem dostal možnost dělat práci o své zálibě, byla to jasná volba. Práce se dělí na tři části: 50. a 60. léta, 70. a 80. léta a 90. léta až současnost. V každém období jsou popsána nejvýznamnější divadla té doby, u Divadla na cucky jsem připojil i kratičké recenze na jejich představení.

1 50. a 60. léta

Po první světové válce zažívá amatérské divadlo velký boom. Každá firma, společnost, škola, vojenský celek či zemědělské družstvo chtěly mít svůj divadelní spolek, v Olomouci to bylo např. Bezručovo divadlo pracujících ZK ROH Železáren P. Bezruče nebo HEJ RUP. Už po druhé světové válce se začínají objevovat divadla trochu jinam směřující, jako např. NOÚZ – Radost a práce. Právě ale v době 50. let zde začaly účinkovat i známější soubory, jako Paraple, Abeceda, Štafeta, Skumafka, RADIONKA, Kopa, Amfora, Teatrum Pavrum a jiné. Především se ale v této době začal nesmazatelně zapisovat do dějin olomoucké kultury Rudolf Pogoda.

1.1 Štafeta

Původně v roce 1956 vznikl Wolkrův recitační kroužek, ze kterého se stal Kroužek uměleckého přednesu Jiřího Wolkra a od roku 1962 už je znám jako Divadlo poezie Štafeta. Ať už se ale jmenovalo jakkoliv, stále tuto skupinu nejen mladých talentovaných recitátorů, ale i několika profesionálních herců, vedl Rudolf Pogoda. Za více jak deset let existence prošlo souborem mnoho mladých lidí, většina z nich poté dále hráli buď ve velkých, nebo malých divadlech po celé republice, ale i tak sbírala pravidelně úspěchy na Wolkrově Prostějově nebo Jiráskově Hronově, jak s recitacemi, tak divadelními hrami. Činnost Štafety se stala impulzem k založení Klubovny hudby a poezie, ze které později vzniklo dnešní Divadlo hudby

1.1.1 Rudolf Pogoda (1922-1991)

Pan Rudolf Pogoda byl herec, dramatik, recitátor, režisér, dramaturg, skladatel, hudebník, novinář, kritik a vůbec jedna z nejvýznamnějších moravských osobností té doby. Po válce, ve které byl totálně nasazen, vstoupil do KSČ a působil v redakci Stráže lidu, kde psal divadelní recenze, později se stal zástupcem redaktora, později byl ale vyhozen. Musel začít pracovat jako dělník. To ho ovšem od divadelnictví neodlákalo. Zakládal divadélka a různé soubory, kromě zrodu legendárního Divadla poezie Štafety byl jedním ze zakladatelů Wolkrova Prostějova, vybudoval Divadlo hudby, s Pavlem Dostálem, bývalým ministrem kultury, vychovávali mladé herce ve Studiu divadla Oldřicha Stibora. Na sklonku života ještě organizoval Akademia film Olomouc a svými články stále obohacoval česká média. Všechny organizace, o které se staral, dosahovaly skvělých výsledků, a třeba Divadlo hudby je dodnes oblíbeným místem milovníků dobrého divadla, a to především jeho zásluhou. Jeho synem je skladatel a hudebník Richard Pogoda (*1944) a vnučkou herečka Sandra Pogodová (*1975).

Obr. 1 Rudolf Pogoda

Obr. 2 Sandra Pogodová s Richardem Pogodou

1.2 HEJ RUP

HEJ RUP neboli HEJčínské RUšitele Přežitků založili v roce 1962 spolužáci hejčínské dvanáctileté střední školy v čele s Petrem Novotným, který zde také režíroval některé své hry. Po prvních úspěšných představeních se počet členů zvýšil ze sedmi na třicet šest. Jejich hry byly založeny na studentské recesi, parodii, satíře a herecké výkony doprovázel jejich vlastní jazzband. Se svou nejúspěšnější hrou *Je libo odpálit se* zúčastnili Divadelního máje. Spolupracovali například i s divadlem *Skumafka* a po rozpadu HEJ RUP se většina herců přesunula do Amatérského studia Divadla O. Stibora.

1.3 Amatérské studio Divadla Oldřicha Stibora

Vzniklo roku 1961 pod patronací Divadla Oldřicha Stibora jako vzdělávací zařízení pro amatérské herce. Scházeli se zde mladí, nadějní herci. Jejich výhodou bylo, že bydleli všichni v jednom městě a rychle se tak stmelili. Systém fungoval tak, že profesionální vystudovaní herci z DOS předávali své zkušenosti mladší generaci. Nejlépe se takto osvědčilo autorské duo Pavel Dostál a Rudolf Pogoda. Už s první hrou *Fripiri od Saši Lichého* získali jednu z hlavních cen na Jiráskově Hronově, podobně se umísťovali i s ostatními hrami. Od roku 1964 bylo nedílnou součástí DOS, fungovalo jako tvůrčí dílna, vždy mělo svého režiséra, autora a skladatele.

Obr. 3 Ukázka
ze hry Fripiri

Obr. 4 Karel Marek, ředitel, Richard Pogoda,
Pavel Dostál

Obr. 5 Ukázka ze hry Princ
a Chud'as z pera dua
Dostál-Pogoda

Brzo si udělalo na amatérské scéně své jméno. Každý rok předvedlo nové představení, zkoušky byly někdy i pětkrát týdně. Nejúspěšnější kus, autorská opera od Dostála-Pogody se dočkala krásných sta repríz, absolutně vyhrála Jiráskův Hronov a dvakrát vyjela do zahraničí. Následovaly další úspěšné kusy - Kdyby všechny holky světa, Princ a Chud'as a Smyšlená reportáž o americkém popfestivalu, poslední hra, se kterou se studio dostalo za hranice a zároveň poslední kus od dua D-P, neboť Dostál byl potrestán za svůj odpor k okupaci a další činnost s Pogodou mu byla zakázána. Až do roku 1991, kdy bylo divadlo zrušeno, aktivně hrálo po celé republice, a i když to nebylo záměrem, ze studentů zde byli vychováni profesionálové a dnes jsou z nich hvězdy jako třeba Hana Maciuchová, Jan Kanya, Petr Novotný nebo Luděk Čtvrtlík.

1.3.1 Oldřich Stibor (1901-1943)

Narodil se v Pasekově u Frýdku-Místku, v Ostravě vystudoval právnickou fakultu a potom dostal nápad věnovat se divadlu. Posbíral několik konzervatoristů, secvičil s nimi hru E. A. Poea Vražda v ulici Morgue. Když viděl, že to jde, nazkoušel s nimi ještě svou hru Tak žijí mrtví. I tato hra měla příznivé ohlasy diváků. Když se o tom dozvěděl Stanislav Langer, tehdejší ředitel olomoucké činohry, angažoval ho jako režiséra. Kvůli jeho silně levicovým názorům a pro Stiborovy vazby na Sověty byl nacisty transportován do koncentračního tábora u polského města Brzeg, kde také roku 1943 zemřel.

1.4 SKUMAFKA

Jedná se o první poloprofesionální divadlo malé jevištní formy v Olomouci fungující od roku 1961. Výjimečná byla už jen způsobem nabírání nových členů – rozdávání letáku a následné talentové zkoušky, tak se pohyboval počet členů poměrně vysoko – 40-60 lidí, i když na představení se jich podílelo maximálně pětadvacet. Zkoušky byly každý den a reprízy byly většinou dvakrát týdně – a to je činí jedinečnými, protože do té doby, kromě DOS, nikdo jiný pravidelně nehrál. Do vedení se zapojoval mimo vedoucího Radka Hlavsu Pavel Dostál. Spektrum činností SKUMAFKY bylo vskutku široké, pravidelné i nepravidelné: divadlo mnoha typů a žánrů doprovázené různými hudebními i nehudebními útvary, různorodé hudební workshopy, posezení, koncerty, recitační dílny a vystoupení, kabarety a mnohé další. Náměty některých jejich představení se tehdy nelíbily KSČ a propouštějí Radka Hlavsu z jeho hlavního zaměstnání a přicházejí o sál v Okresním domě osvěty, protože nikdo nechtěl mít oplátačky se stranou. Stěhují se proto do Hodolan, na sál u restaurace U Mačáků, tam uvedou dvě premiéry a pár jejich repríz a roku 1965 se soubor rozpadá.

Obr. 6 Pavel Dostál, zemřel roku 2005

Zkouší na něj navázat ještě divadlo Amfora, to bylo ale po první premiéře zrušeno.

2 70. a 80. léta

Soubory už nevnikaly tak chaoticky, ale pořád jich vznikaly desítky, i když moc kvalitní nebo oblíbené nebyly, zkusím vás tedy seznámit alespoň s některými známějšími.

2.1 Angažované divadlo

Bylo založeno roku 1973 jako studentské divadlo na Filozofické fakultě UP. Zpočátku se věnovalo především poetickému divadlu a svá představení uváděla v prostorách univerzity (aula, terasy, Erbovní sál). Po prvních úspěšných představeních, jako třeba *Bon jour monsieur Prévert*, *Umění pít víno*, *ON a ONA* nebo *Car Nikita*, přesedlalo na volnější, studentsky hravou linii vedoucích Richarda Crhy a Rudolfa Bajera. Tato představení se vyznačovala ironií, nadsázkou, humorností, slovními hříčkami, studentskou recesí... I poté, co zakládající skupina dokončila studium, soubor v novém složení stejně úspěšně účinkoval na mnoha přehlídkách a soutěžích, dostávala různá

ocenění, i ta nejvyšší. V roce 1979 se AG mění Amatérské akademické angažované divadlo, které má zase svoji historii.

2.2 Divadlo Bernardýn

Impulzem k založení Divadla Bernardýn byly tzv. cimrmanovské semináře pořádané pozdějšími vedoucími souboru Tomášem Tichákem a Ladislavem Šenkyříkem a roku 1976 tak vzniká Hanácké premiérové divadlo Bernardýn. Protože nemělo zřizovatele, zkoušelo, kde se dalo, v klubech nebo v bytech herců. Důležitým prvkem představení byla cimrmanovská logika, tvořivost herců a improvizace. Po konfliktu s StB kvůli inscenaci Mauglí se musel Bernardýn přestěhovat do Brna, protože si StB nedala pokoj - herce dál vyslýchala kvůli hře King Kong, znemožňovala jim pokračovat ve studiu, byli vyhazováni ze svých pracovních pozic, muselo se divadlo na pár let stáhnout. Po odmlce začal vystupovat jako Křelovský literární orchestr a uvedl několik dalších inscenací. I když se soubor nehlásil k protirežimní činnosti, byl lidmi vnímán jako tichý symbol vzdoru.

2.3 Divadlo za zrcadlem I a II

Zvláštní autorské divadlo pod vedením Michaela Peprníka a Marcela Arbeita, který vedle psaní i skládal hudbu k představením. Mimo tyto dva autory a režiséry hráli v souboru maximálně tři další herci. Po prvních méně úspěšných hrách inspirovaných díly dadaistických básníků se plně pustili do autorských her charakteristických svým příklonem k absurditě. Ty udivovaly nejen diváky, ale i poroty okresních, krajských i národních přehlídek a za představení Úniky se jim dostalo i nejvyššího ocenění na přehlídce Akademické Brno. V roce 1984 se divadlo přeskupuje a vystupuje jako Divadlo za zrcadlem II. V roce 1987 uvádí Arbeitovo poslední představení Milostná hra a po její premiéře divadlo svou činnost definitivně ukončilo.

3 90. léta až současnost

Od roku 1990 žádné pořádné divadlo nevzniklo, jen svou činnost rozvíjí Divadlo hudby, až roku 2002 bylo založeno Divadlo na cucky, o rok později divadlo Tramtárie a ve stejném roce i Slovanský Tyátr.

3.1 Divadlo hudby

Vzniklo v roce 1968 na místě bývalého RADIONKAbaretu jako odnož pražského Divadla hudby, od něhož se osamostatnila v roce 1986. Aktivněji se začíná do kulturního života zapojovat

v devadesátých letech. V budově Muzea umění sídlí téměř od svého vzniku, prostory byly několikrát rekonstruovány. Divadlo svůj stálý soubor nemělo, na svá prkna, co znamenají svět, si zvala různé divadelní, pěvecké či taneční spolky, a to se stalo jejich primární činností. K tomu přidali akce jako výstavy, přednášky všeho druhu, projekce filmů, diskuzní pořady (DH v DH – David Hrbek v Divadle Hudby)... DH pronajímá prostory a spolupracuje na akcích: Dny židovské kultury, Akademia film Olomouc, Jeden svět, EDO aj. Podporuje amatérskou tvorbu, pravidelně zde hraje Slovanský Tyátr, francouzská sekce SGO, španělská sekce gymnázia Čajkovského a Divadlo na cucky. Školy si zde mohou objednat jednu z několika přednášek, výběr je široký – od náboženství přes historické osobnosti po přírodní vědy. Atmosféra v DH je velmi příjemná, z bohatého programu je vždy vybírat.

3.2 Divadlo na cucky

Divadlo na cucky založil v roce 2003 Jiří Šmrk a Lukáš Večerka, což byli také jeho první režiséři. V tomto roce se divadlo zúčastnilo několika amatérských přehlídek, na kterých byli zajímavě oceňováni. Příští rok se vedení ujal Jan Žůrek, který divadlu šéfuje dodnes. Po velmi úspěšném Žůrkově prvním vlastním představení Anna, co teď? dostává nabídku z divadla Tramtárie a celý soubor přechází tam jako Ateliér autorské tvorby. V roce 2006 z Tramtárie odchází a znovu zakládá Divadlo na cucky a začíná se zkoušet v Konviktu (do té doby se zkoušelo v Domě armády). Další sezónu už slaví soubor větší úspěchy na Wolkrově Prostějově a na festivalu v Hradci Králové. Sezóna 2008/2009 se stala zlomovou, změnilo se fungování divadla, má stálý repertoár, začíná se zapojovat do větších projektů a spustilo cyklus scénických čtení čerstvě přeložených nehraných scénářů.

Do další sezóny vstupuje DNC se žádostmi o účinkování po celé republice. Nastuduje proto Mme Bovary opět pod vedením Jana Žůrka a toto představení sklízí zatím největší úspěch.

Dodnes soubor úspěšně vystupuje po celé zemi, získává si nové příznivce alternativního divadla, nedávno sklidili v Olomouci obrovský úspěch s představením Doupě, brzy vystoupí například na Colours of Ostrava s představením Kabaret na cucky. Současné složení souboru: Johana Vaňousová, Adéla Nesrstová, Petra Ševců, Dominika Šindelková, Tomáš Uher, Zdeněk Vévoda, Barbora Voráčková, Petra Dosoudilová (ikona Divadelní flóry 2012), Jan Žůrek a několik dalších, mladých herců mezi nimi i několik bývalých členů Slovanského Tyátru.

Teď bych zde rád uvedl krátké informace o třech hrách, které jsem zhlédl.

3.2.1 Fernando Krapp mi napsal tenhle dopis

Nové představení podle knihy Miguela de Unamuno - Celý muž. Bohatý a sebevědomý Fernando Krapp si vezme krásnou dceru zadluženého obchodníka Julii. Fernando splatí staré dluhy, dcera ho však nemiluje. Poté se objeví citově rozpolozený hrabě usilující o Juliino srdce, ta je však nucena

milovat Fernanda, do kterého se později doopravdy zamiluje. Jejich citový vztah byl nakonec tak silný, že si Fernando ve chvíli Juliiny smrti sám vezme život. Hlavní myšlenkou bylo, že co Fernando řekl, to se muselo stát a nebyla jiná možnost. Když řekl, že si Julii vezme a ona ho bude milovat, stalo se tak, i přes zamilovaného hraběte.

Hlavní dějová linie i rekvizity byly vcelku jednoduché, zato provedení bylo neobvyklé bezkonkurenční. Až neobvykle velkou část rekvizit tvořilo sklo, každou chvíli někdo něco rozbil, ze stropu visely střepy, někdy to bylo nebezpečné i pro herce i pro diváky, což činilo představení více vzrušující. Herecké výkony byly perfektní. Další anomálií bylo, že pan hrabě mluvil slovensky a nebylo mu moc rozumět. Poslední neobvyklostí bylo, že ze začátku herci text četli ze scénáře, poté normálně hráli a v průběhu děje o svých postavách mluvili z pohledu třetí osoby.

Originální, svěží, akční. Poklona panu Žůrkovi, nastudovali to na jedničku. Vřele doporučuji všem, kteří mají divadlo alespoň trochu rádi.

Obr. 7 Ukázka ze hry Fernando Krapp mi napsal tenhle dopis

3.2.2 Mme Bovary

Notoricky známý příběh Gustava Flauberta ve skvělém provedení Adély Nesrstové, Simony Vičarové, mého oblíbeného Tomáše Uhera a hosta Ondřeje Jiráčka, mladého kvalitního herce z Moravského divadla pod taktovkou Jana Žůrka. K představení nemám moc co říct, protože je to víc než rok, co jsem ho viděl na doporučení bratra v Divadle hudby, ale byl jsem z něj nadšen. Zhlédl bych jej znova, ale představení, na kterém jsem byl, bylo jednou z posledních repríz. Škoda, kdyby náhodou zase někde Paní Bovaryovou hráli, nesmíte tam chybět.

3.2.3 Červená Karkulka

Klasická pohádka v moderním hororovém podání DNC. Tato akční hra zaujme spíše mladší generaci, rozhodně to ale není nějaká bezduchá komedie. Je to příběh nabitý od začátku do konce

Obr. 8 Ukázka ze hry Červená Karkulka

inteligentním humorem místy až hraničící s dobrým vkusem. Na představení si ale budu muset někdy zajít znovu, protože takhle inteligentní a zároveň absurdní představení v podání skvělých herců jako Zdeněk Vévoda, Tomáš Uher nebo Ema Jurková v Olomouci těžko najdete.

3.3 Divadlo Tramtárie

Divadlo Tramtáriu založili studenti a absolventi JAMU v roce 2004. Jako místo působení si vybrali bývalé hodolanské divadlo. Studenti ale záhy odcházejí do Brna a soubor přebírají olomoučtí studenti UP. V únoru roku 2005 začínají v neředínském divadle hrát. Od září ale zase staré divadlo opouštějí, protože nepraktické umístění divadla odlákávalo diváky. Dalším důvodem byla sama budova divadla. Mělo být v roce 1997 rekonstruováno, ale přislíbené miliony byly poslány lidem

Obr. 9 Prostory Tramtárie

postiženými povodněmi. Od té doby až donedávna divadlo chátralo, Moravské divadlo Olomouc je využívalo jako zkušebnu a sklad rekvizit. Ale i MDO zde kvůli dezolátnímu stavu budovy ukončilo svou činnost. Zchátralou budovu město prodalo a za pár let zde bude moderní hotel s casinem. Zpátky však k Tramtárii. Další spolupráci si domluvili s Divadlem hudby, kde celý rok účinkovali a mezi tím si vybudovali nové prostory ve Slovanském domě, kde od konce roku 2006 až dodnes hraje a pořádá většinu svých akcí. Od příštího roku chce spolupracovat s galerií Šantovka a v jejích prostorách nějaké své akce pořádat, usadit se tam ale nechce. Aktuálně teď hledají nové místo působení, protože jim stávající prostory nevyhovují.

Divadlo Tramtárie není tradiční ani alternativní divadlo. Je to hlavně divadlo, které chce zaujmout co nejširší spektrum lidí. Za rok uvede i pět premiér až se třiceti reprízami. Klasické kusy v jejich repertoáru ale nenajdete.

Obr. 10 Prostory Tramtárie

Náměty představení nejčastěji hledají nejen v současném filmu a literatuře – Romance pro křídlovku (Hrubín), ... a za Tracym tygr (Saroyan), Válka s mloky (Čapek), Jana Eyrová (Bronteová), I na Batmana občas padne smutek, Poslední případ Sherlocka Holmese aj. Velmi žádané jsou pohádková představení, jako například Pohádka o Pračlovíčkovi nebo Pirátská pohádka. Svoji čtenou domácí i mimoolomouckou divadelní činnost prokládá také filmovými projekcemi, výstavami a koncerty. A za dobu, kdy v Olomouci Tramtárie působí, se stala druhou olomouckou hlavní divadelní scénou, hned po divadle Moravském.

Závěr

I přes to, že mám divadlo opravdu rád, bylo zpracování práce obtížné, často také nudné a vyčerpávající. Jsem ale rád, že jsem vše dotáhl do konce a mám z toho opravdu dobrý pocit. Teď, když jsem moudřejší, budu se teď na divadlo dívat trochu jinak, a jsem rád, že dnes si může každý hrát, co chce, kde chce a kdy chce a nikdo by mu v tom neměl bránit. Chtěl bych moc poděkovat pí. Hýžové za její podporu, inspiraci a za poskytnuté materiály.

Prohlašuji, že na celé práci jsem pracoval samostatně a uvedl jsem použitou literaturu.

V Olomouci, červen 2013

---

podpis

Literatura a zdroje

knihy:

Antonín Schindler: Tajemná Olomouc, VOTOIBA 2001, str. 46-49

př.

NOVÁK, J: *Pověsti o Hané*. Olomouc: Prodos, 2009

článek z časopisu:

ZIP – Kulturní žurnál – Výstřižky z časopisu, čísla vydání a čísla stran neidentifikovatelné

Webové stránky:

[online] [cit. 2013-06-8] Informace o Oldřichu Stiborovi dostupné z

http://cs.wikipedia.org/wiki/Old%C5%99ich_Stibor a <http://www.osobnosti.cz/oldrich-stibor.php>

[online] [cit. 2013-06-1 až 2013-06-13] Informace o všech divadlech dostupné z

<http://www.amaterskedivadlo.cz/index.php>

[online] [cit. 2013-06-13] Obrázek Pavla Dostála dostupný z

http://m.denik.cz/olomoucky_denik/c/pred-peti-lety-zemrel-pavel-dostal20100724.html

[online] [cit. 2013-06-13] Informace o DH dostupné z <http://www.divadlohudby.cz/o-divadle.html>

[online] [cit. 2013-06-1] Informace a obrázky z Tramtárie <http://www.divadlotramtarie.cz/o-divadle-tramtarie>